

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук Глазунова О.А.

на дисертаційну роботу Гуртової Я.М. на тему:

**«Клініко-експериментальне обґрунтування профілактики
вторинного карієсу зубів у пацієнтів»,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за
спеціальністю 14.01.22 – стоматологія до спеціалізованої вченої ради**

**Д 41.563.01 в Державній установі «Інститут стоматології та
щелепно-лицевої хірургії НАМН України»**

Актуальність теми. Карієс зубів є одним з найпоширеніших захворювань в світі. Він зустрічається у 80-100 % населення Землі.

Незважаючи на успіхи, досягнуті у вирішенні проблеми профілактики і лікування основних стоматологічних захворювань, поширеність ускладнень карієсу залишається досить високою.

За даними статистичних звітів звернення за допомогою з приводу ускладнень карієсу складають 35 % від всіх відвідувань до стоматолога. Вважається, що в більшості випадків розвиток ускладнень пов'язаний з прогресуванням вторинного карієсу, обумовленого усадкою пломб і порушенням їх крайового прилягання.

Багато дослідників сходяться на думці, що на розвиток вторинного карієсу впливає цілий ряд факторів, пов'язаних з властивостями пломби (реставрації) і місцевою резистентністю твердих тканин зуба. Тому традиційними методами профілактики вторинного карієсу залишаються: дотримання принципів препарування порожнини, раціональний вибір і правильне використання пломбувальних матеріалів, дотримання технології пломбування та гігієни порожнини рота.

Проте не дивлячись на появу на ринку дорогих пломбувальних матеріалів, з впровадженням новітніх адгезивних систем, вторинний карієс залишається актуальною проблемою сучасної стоматології.

Безсимптомність його протікання на ранніх стадіях виникнення створює враження благополучного терапевтичного лікування, але повторювані цикли висічення некротизованих тканин з подальшим пломбуванням настільки послаблюють коронку зуба, що в подальшому призводить до ортопедичного лікування або видалення зуба. Таким чином, одним із важливих завдань терапевтичної стоматології є підвищення якості препарування каріозної порожнини і пролонгування терміну служби пломби. Отже, пошук і розробка клінічних методів профілактики вторинного карієсу, прогнозування термінів служб пломбувальних матеріалів для запобігання ускладнень карієсу і збереження функцій зуба, є актуальним завданням сучасної стоматології.

Дисертаційна робота виконана в рамках науково-дослідних тем ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України»: «Розробити наукові медико-економічні підходи та пропозиції щодо реалізації шляхів інноваційного розвитку вітчизняного виробництва виробів стоматологічного призначення» (ДР № 0113U000533), «Вивчити тенденції наукових досліджень в стоматології за умов сучасних досягнень медичних наук та технологій» (ДР № 0114U000382). Автор є співвиконавцем даних науково-дослідних робіт.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність.

У роботі дисертант вирішував ряд завдань, а саме визначав особливості гістоархітектоники, хімічного складу, мікротвердості різних відділів емалі зубів різних груп людини, досліджував їх взаємозв'язок, а також оцінював якість з'єднання емаль-пломба при пломбуванні каріозних порожнин в топографічно різних ділянках коронки премолярів та ікл.

На підставі отриманих даних щодо гістохімії та гістоархітекτονіки зубної емалі автором вдосконалено спосіб профілактики вторинного карієсу, який передбачає препарування каріозних порожнин при лікуванні карієсу зубів людини з урахуванням розташування емалевих призм в топографічно різних ділянках коронки зубів різних функціональних груп.

Основні наукові положення, розроблені автором, обґрунтовані достатнім обсягом фактичного матеріалу.

Експериментальні стендові дослідження гістохімії та гістоархітекτονіки емалі зубів виконані на 120 зубах постійного та 20 зубах тимчасового прикусу з інтактною емаллю, видалених внаслідок травми або за ортодонтичними показаннями. Міцність з'єднання емаль-пломба в різних частинах коронки зубів різних функціональних груп вивчали на 120 зубах постійного прикусу. В клінічній частині роботи взяло участь 230 хворих з карієсом зубів віком 35-44 роки, з яких 160 пацієнтів лікували за удосконаленою методикою.

Клініко-лабораторні дослідження передбачали проведення стендових, клінічних, гістологічних, морфометричних, біофізичних методів дослідження, які є сучасними, загальноприйнятими, інформативними й адекватними поставленій у роботі меті та завданням.

Ретельна статистична обробка фактичного матеріалу з використанням параметричних і непараметричних методів аналізу переконливо свідчить про достовірність отриманих результатів, а їх обговорення, висновки та практичні рекомендації дозволяють стверджувати про достатній рівень обґрунтованості сформульованих автором наукових положень, які доповідались і обговорювались на 4-х міжнародних науково-практичних конференціях, в тому числі на 2-х за кордоном.

За матеріалами дисертації опубліковано 7 наукових праць, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України (в тому числі у журналі, включеному до наукометричної бази Index Copernicus), 1 стаття у науковому виданні Польщі, 2 тези доповіді у матеріалах конференцій Польщі та Чехії.

Опубліковані праці повністю охоплюють всі розділи дисертації. Результати досліджень впроваджені у науково-педагогічний процес й практичну діяльність Державної установи «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України» та кафедр стоматологічного профілю Одеського національного медичного університету.

Наукова цінність та практична значимість роботи.

Автором розширенні уявлення про структуру емалі в топографічно різних частинах і поверхнях коронки зубів різних функціональних груп.

Дисертантом отримано нові дані про мікроелементний склад емалі зубів людини різних функціональних груп.

Вперше надано комплексну оцінку гістохімічної будови емалі премолярів та ікл людини.

Також вперше отримані дані про взаємозв'язок орієнтації емалевих призм в товщі емалі з її мікротвердістю.

Отримані нові наукові дані про динаміку змін якості з'єднання емаль-пломба при пломбуванні каріозних порожнин в топографічно різних ділянках коронки премолярів та ікл пацієнтів.

В результаті вивчення гістоархітекtonіки емалі запропоновано нові підходи до препарування каріозних порожнин, формування оптимальної геометричної їх форми в залежності від орієнтації пучків емалевих призм в різних частинах і на різних поверхнях коронки премолярів та ікл людини.

Тому дану роботу слід визнати науково обґрунтованою і практично значимою, що відповідає запиту теоретичної та практичної стоматології.

Оцінка змісту дисертації, зауваження щодо змісту та оформлення роботи.

Дисертаційна робота Гуртової Я.М. побудована за традиційною схемою і складається із анотацій, списку опублікованих праць за темою дисертації, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, розділу матеріалів та методів досліджень, двох розділів власних досліджень, розділу «Аналіз та узагальнення отриманих результатів», висновків, практичних

рекомендацій, списку використаних літературних джерел, який містить 201 найменування, з яких 73 написано латиною. Робота ілюстрована 22 рисунками, містить 22 таблиці.

Вступ дисертації достатньо повно і логічно розкриває актуальність теми дослідження, мету і завдання, наукову новизну та практичну значимість отриманих результатів, особистий внесок автора у виконання даного дослідження, впровадження та апробацію дисертаційних матеріалів, повноту їх викладення в опублікованих працях, обсяг і структуру дисертації. Всі складові вступу сформульовані ґрунтовно.

Огляд літератури «Сучасні підходи до профілактики вторинного карієсу» містить два підрозділи, в яких представлено сучасні уявлення про структурно-функціональні властивості емалі зубів людини та їх значення у виникненні карієсу, а також надана порівняльна характеристика методів профілактики вторинного карієсу зубів.

В кінці розділу зроблений закономірний висновок, що незважаючи на велику кількість проведених досліджень та різноманіття запропонованих методик, на сьогоднішній день не існує остаточної інформації щодо архітекtonіки емалевих призм, що ускладнює удосконалення методів профілактики і лікування карієсу, зокрема вторинного.

Написаний огляд літератури логічно і свідчить про достатню проінформованість автора по даній науковій тематиці та вміння критично аналізувати літературні джерела.

Другий розділ “Матеріали та методи досліджень” має три підрозділи, які логічні за змістом і повністю характеризують обсяг та характер виконаних експериментальних, клінічних і лабораторних спостережень. В цілому розділ викладений інформативно.

Зауваження: в розділі представлена базова терапія лікування карієсу зубів пацієнтів, проте немає жодної інформації щодо проведення індивідуальної гігієни порожнини рота пацієнтів (чи використовувались якісь карієспрофілактичні зубні пасти, еліксири тощо).

У третьому розділі дисертації на 46 сторінках у 4-х підрозділах викладено результати дослідження особливостей будови, хімічного складу та мікротвердості емалі премолярів та ікл людини.

Розширено уявлення про структуру емалі, а саме орієнтацію емалевих призм, в топографічно різних частинах і поверхнях коронки зубів різних функціональних груп, а також вперше отримані дані про взаємозв'язок орієнтації емалевих призм в товщі емалі з її мікротвердістю.

Вперше надано комплексну оцінку гістохімічної будови емалі премолярів та ікл людини. Автором також встановлено відсутність взаємозв'язку між вмістом в емалевих кристалах кальцію, фосфору та фтору в топографічно різних ділянках коронки і мікротвердістю емалі.

Розділ містить 17 таблиць, вдало ілюстрований 15 рисунками мікрофотографій шліфів зубів.

Четвертий розділ дисертації присвячений оцінці ефективності способу профілактики вторинного карієсу зубів у пацієнтів. Розділ представлено 3-ма підрозділами.

У першому підрозділі наведена клінічна оцінка ефективності лікування карієсу за показниками якості з'єднання емаль-пломба при пломбуванні зубів різних функціональних груп. Автором доведена необхідність врахування орієнтації емалевих призм в товщі емалі при препаруванні каріозної порожнини.

Другий підрозділ присвячено оцінці якості з'єднання емаль-пломба при лікуванні карієсу зубів різних функціональних з інтактною емаллю видалених за ортодонтичними показаннями в експериментальних умовах. Дисертантом доведено, що міцність крайового прилягання пломб залежить від кута між емалевими призмами та лінією скосу емалі при препаруванні каріозних порожнин.

У третьому підрозділі наведено оцінку ефективності профілактики вторинного карієсу зубів при його лікуванні з урахуванням орієнтації

емалевих призм в топографічно різних ділянках коронки зуба. Автором вдосконалено спосіб профілактики вторинного карієсу, який передбачає препарування каріозних порожнин при лікуванні хворих на карієс з урахуванням розташування емалевих призм в товщі емалі і формування скосу емалі під кутом максимально наближеним до кутів нахилу емалевих призм до емалево-дентинної межі в топографічно різних ділянках коронки зубів різних функціональних груп, що збільшує міцність з'єднання емаль-пломба і зменшує кількість випадків вторинного карієсу на 13 % порівняно з пацієнтами, яких лікували без врахування при препаруванні каріозної порожнини орієнтації емалевих в товщі емалі.

Зауваження: було б кращим для сприйняття матеріалу, якщо б у кінці кожного підрозділу було б коротке резюме, узагальнююче отримані автором результати.

Розділ “Аналіз та узагальнення результатів досліджень” на 12 сторінках містить логічне обґрунтування запропонованих нових підходів до препарування каріозних порожнин, формування оптимальної геометричної їх форми в залежності від орієнтації пучків емалевих призм в різних частинах і на різних поверхнях коронки премолярів та ікл людини.

Дуже вдало у цьому розділі автор порівнює отримані результати гістоархітекtonіки премолярів та ікл людини з даними щодо гістоархітекtonіки молярів та різців людини, отриманими іншими авторами.

В цілому, розділ носить аналітичний характер, дисертант аргументовано наводить результати виконаних ним наукових досліджень і наочно резюмує наукову і практичну значимість дисертації.

Висновки та практичні рекомендації повністю базуються на отриманому фактичному матеріалі, переконливі, аргументовані, не викликають сумніву щодо достовірності.

Зауваження: на жаль, у представленій роботі дані практичні рекомендації тільки стосовно лікування карієсу премолярів та ікл людини.

Було б цікаво отримати аналогічні рекомендації щодо лікування карієсу зубів з локалізацією у молярах та різцях людини.

Автореферат повністю відображає основні положення дисертаційної роботи.

Загалом, дисертаційна робота має важливе наукове і практичне значення для клінічної медицини, і, зокрема, стоматології. Принципових зауважень щодо оформлення і викладення матеріалу в дисертації не має.

В плані дискусії дисертанту необхідно дати пояснення на ряд питань:

1. Які механізми формування різного напрямку ходу емалевих призм в коронках зубів різних функціональних груп?

2. Які основні методи профілактики виникнення вторинного карієсу зубів у пацієнтів?

3. Чи були у Вас негативні результати лікування карієсу зубів у пацієнтів за запропонованою Вами методикою препарування каріозних порожнин зубів різних функціональних груп (у вигляді сколу пломб або повного їх випадіння).

Заклучення

Дисертаційна робота Гуртової Яни Михайлівни на тему: «Клініко-експериментальне обґрунтування профілактики вторинного карієсу зубів у пацієнтів» є завершеним науковим дослідженням, що виконано за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія, в якому дисертант запропонував нове рішення науково-практичної задачі – підвищення ефективності лікування карієсу зубів у пацієнтів.

За актуальністю теми, обсягом досліджень, викладеним в роботі матеріалом, обґрунтованістю та об'єктивністю висновків, науковою новизною і практичним значенням рекомендацій дисертація повністю відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів

України № 656 від 19.08.2015 р. і №1159 від 30.12.2015), а її автор, Гуртова Яна Михайлівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Офіційний опонент

Завідувач кафедри стоматології ФПО

ДЗ «Дніпропетровська медична

академія МОЗ України»,

доктор медичних наук, професор

О.А. Глазунов

*Гуртова Я. М. м.р.н., керівниця Д.А. Телешова
Завідувач*

*Завідувач ФПО ДЗ «Дніпропетровська
медична академія МОЗ України»
професор Т.В. Чухліва*

